

Alexandre Olivar, O.S.B.

HOMILIES DE LES MISSES
D'INAUGURACIÓ DELS
CURSOS ACADÈMICS
(1987-2000)

Series Minor 5

REAL ACADEMIA DE BONES LLETRES
Barcelona, 2001

Nascut a Barcelona (1913), el Pare Alexandre Olivar és monjo benedictí a Montserrat (1935) i prevere (1942). Patròleg, historiador de la litúrgia i bibliòleg. Director de la Biblioteca de Montserrat (1948-1953), publicà alguns dels seus catàlegs. Investigador de les fonts litúrgiques medievals de Catalunya, edità els principals sacramentaris (Vic, 1953; Ripoll, 1964). Promotor de reunions de les seves especialitats, és conseller de la Congregació del Culte Diví i cofundador de la Societat Litúrgica i de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (filial de l'IEC), de la qual n'és president. Pertany a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, primer com a corresponent (1970) i després com a numerari (des de 1982). Anualment oficia la missa inaugural del curs acadèmic d'aquesta corporació.

SERIES MINOR

núm. 5

HOMILIES DE LES MISSES D'INAUGURACIÓ
DELS CURSOS ACADÈMICS

(1987-2000)

ALEXANDRE OLIVAR, O.S.B.

HOMILIES DE LES MISSES D'INAUGURACIÓ
DELS CURSOS ACADÈMICS

(1987-2000)

REIAL ACADEMIA DE BONES LLETRES
BARCELONA, 2001

© del text: Alexandre Olivar, O.S.B.
© de l'edició: Reial Acadèmia de Bones Lletres
C/Bisbe Caçador, 3.- 08002 Barcelona
Disseny tipogràfic: Albert Corbeto
ISBN: 84-922028-5-8
Dipòsit legal: L-248-2001
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
C/ Sant Salvador, 8.- 25005 Lleida

SUMARI

Introducció	9
Crist glorificat i l'Esperit Sant	19
Sant Francesc Gil de Federic	27
Homilia sobre els dons de l'Esperit Sant	35
Sant Lluç, l'Evangelista de l'Esperit Sant	41
Morim i ressuscitem en Crist	47
La mort considerada a la llum de la fe	55
La mort com a transformació de la vida temporal	59
El nou Adam i la mort	65
L'esperit de l'home és la seva semblança amb Déu	71
Té sentit pregar per als morts?	77
Sis reflexions sobre la mort	83
Els fruits de l'Esperit Sant	89
Addenda	97

LA REIAL ACADÈMIA DE BONES LLETRES té per costum inaugurar els cursos acadèmics amb la celebració de l'eucaristia. Les misses tenen lloc a la veïna església dels sants Just i Pastor, l'última de les esglésies barcelonines bastides en estil gòtic pur català, enfarfagada amb un altar major neoclàssic, amb el qual gent de la primera meitat del segle passat volgué contrarestar la puresa original de l'arquitectura. La nau, espaiosa i bella d'aquest temple, és el lloc on han estat escoltades les homilies d'aquest recull.

La funció litúrgica sol ésser celebrada el segon dijous —alguna vegada el tercer— del mes d'octubre. La missa és, per norma, la votiva de l'Esperit Sant. Si durant el curs acadèmic antecedent ha mort algun dels acadèmics numeraris, aleshores la missa és la de difunts, i els noms dels acadèmics finats, també els

dels corresponents, si s'escau, i els d'altres difunts que hagin tingut una relació molt especial amb els acadèmics presents, són esmentats en el díptic corresponent en l'anàfora. Des de fa uns anys la coral gregoriana dirigida pel Sr. Joan Maria Aragonès i Rebollar ha convertit en solemnes misses cantades les que abans eren merament resades. Aquestes, de primer, eren celebrades en llatí (excepte les lectures, que eren i continuen essent en català); després, en el darrer decenni, fou adoptat el català, però les peces musicals executades per la recordada coral continuen emprant el llatí d'antífones gregorians.

Algunes coincidències han motivat que les misses votives de l'Esperit Sant haguessin de cedir davant d'uns altres formularis litúrgics obligats o preferits. Així, al començament del curs 1988-1989, la missa fou d'un màrtir, ja que es tractava de commemorar sant Francesc Gil de Federic, religiós de l'orde de predicadors, el qual, en la primera meitat del segle XVIII, va ésser membre numerari de l'Acadèmia, quan aquesta era dita "Acadèmia sense nom". Després fou missioner i morí màrtir. Beatificat per sant Pius X, el canonitzà Joan Pau II el 19 de juny de l'any 1988. El aleshores President de l'Acadèmia, Dr. Martí de Riquer, i el Secretari Dr. Eudald Solà havien estat presents, a Roma, a l'acte de la canonització.

Una altra excepció tingué lloc el 18 d'octubre del 1990. La missa no pogué ésser la votiva de l'Esperit Sant, sinó la del dia, la de sant Lluç. La celebració aniversària de l'evangelista té categoria de *festum*; això fa que, aquest dia, les misses celebrades siguin les del sant.

Quan l'any 1983 vaig ingressar a l'Acadèmia com a membre numerari hi tenia les funcions de capellà l'acadèmic Monsenyor Joan Tusquets. Passats els noranta anys, el Dr. Tusquets demanà molt polidament al cos acadèmic que fos tinguda en consideració la seva edat tan avançada, la qual l'excusava d'assistir a l'Acadèmia en endavant. Aleshores vaig ésser pregat de substituir Mons. Tusquets en la celebració de la missa inaugural dels cursos acadèmics, cosa que vaig acceptar amb molt de gust i que he anat exercint a partir de l'any 1986, si no ho recordo malament, excepte l'any 1997, en què em trobava fora de Catalunya.

De l'homilia primera que vaig pronunciar, la de l'any 1986, no en tinc el text; fou improvisada sobre uns apunts que no vaig conservar. Recordo només que hi descrivia i interpretava la vinguda de l'Esperit Sant en forma de llengües de foc sobre els apòstols reunits durant la primera Pentecosta cristiana. Els textos de les homilies següents els troba-

reu reunits en aquest volum. En la primera sessió del curs 2000-2001, amb el suport del President de l'Acadèmia de Bones Lletres, Dr. Eduard Ripoll, l'acadèmic Dr. Eudald Solà, del qual lamentem el recent traspàs (3 de febrer del 2001) va fer la proposta que fossin publicats aquests textos i això fou acceptat. Sense aquesta proposta jo no sé si m'hauria atrevit a fer imprimir les homilies en qüestió, que he concebut sempre com uns discursos breus i senzills, desprovistos de qualsevol pretensió de publicitat.

Després d'agrair al Dr. Solà i als acadèmics l'honor que em feien, vaig advertir-los que les prèdiques havien estat pensades per a les celebracions litúrgiques de què he parlat i que, tot i voler ésser senzilles, jo les havia revestit d'unes formes adequades als acadèmics a qui anaven destinades, altrament, aquests sermons haurien tingut un contingut i, sobretot, unes formes més apropiades per a un públic més ample. Quan dic això, penso particularment en l'homilia sobre "Els fruits de l'Esperit Sant", pronunciada el 19 d'octubre de l'any 2000 i en els altres discursos on jo m'he pogut permetre fer, per exemple, unes referències al text original de la Sagrada Escripura, referències ben comprensibles a oients erudits.

Segons el que he dit anteriorment, les homilies, excepte una (la dedicada a la memòria de sant Francesc Gil de Federic), s'agrupen entorn dels conceptes bàsics: el de la mort cristiana i el de l'obra santificadora que atribuïm a l'Esperit Sant. De l'Esperit Sant tracta també el sermó del 18 d'octubre del 1990, és a dir, el dia de sant Lluç; de fet, l'evangelista Lluç, autor també dels Fets dels Apòstols, és en el cànon del Nou Testament un dels escriptors que parla més de l'Esperit Sant.

La constància dels temes fa que entre els diferents sermons hi hagi llocs repetits, i alteracions de conceptes i potser també d'expressions. D'una homilia a l'altra hi ha la distància d'un any i, per altra banda, el predicador no comptava amb què les seves prèdiques serien publicades. Que el lector ho compregui i vulgui excusar les repeticions.

Entre elles n'hi ha algunes que poden molestar més que les altres. La principal d'entre elles és l'allusió que faig, en les homilies de les misses de difunts, a una rúbrica del ritual de les exèquies, una que prescriu que sigui aprofitada l'ocasió —òptima, per cert— de la predicació en uns sufragis, no per a parlar de la persona difunta, sinó per a tractar de la nostra esperança en el més enllà de la mort. En efecte, la mort, quan és una realitat present, tangi-

ble, commou els cors i els pot disposar, com mai, a escoltar bé els ensenyaments de la Revelació relatius a allò que la teologia anomena «els novíssims», és a dir, les últimes veritats de l'existència terrenal i les de la vida eterna. Sempre que es fan sufragis per a difunts tenim una ocasió excellent per a tals reflexions. L'allusió a la rúbrica esmentada em servia per a fer entendre de bell antuvi que l'oient del discurs pastoral no havia d'esperar cap panegíric dels difunts per als quals celebràvem la missa exequial o de sufragi. Aquest advertiment calia fer-lo ordinàriament, sobretot perquè a les misses per a acadèmics difunts hi són convidades llurs famílies. En la preparació d'aquesta publicació vaig pensar que hauria pogut suprimir, almenys en algunes homilies, la referència a la rúbrica en qüestió. No ho he fet per tal de conservar *pur el text original del sermó*, la coherència textual del qual quedava perjudicada o trencada per supressions en aquest sentit. Que també en això vulgui ésser condescendent el lector benèvol.

A la benevolència i comprensió del qual també apello per una altra raó. Considero que les instruccions i exhortacions pastorals són per a ésser escoltades en el marc sagrat del culte, dins l'ambient arquitectònic que correspon a la litúrgia, quan el predicador, eloqüent o no, procura donar a la seva dic-

ció l'entonació deguda, per discreta que sigui. Llegit en privat, el discurs ja no és el mateix. Passa com amb les peces musicals: una cosa és escoltar-les directament, quan són executades per una orquestra o per un solista, i una altra és quan hom vol fruit de l'audició de les mateixes peces, posseïdes en conservació, per mitjans electrònics. Per això hi ha oradors que no són propensos a deixar imprimir les seves oracions, si no els hi ho demanen.

Com que les homilies havien d'ésser breus, i per altra banda els conceptes relatius a la mort i la gràcia de l'Esperit Sant, tal com apareixen en la Revelació, són d'una grandiositat comprenedora, he de reconèixer que les coses que en dic no passen gaires vegades d'ésser meres insinuacions, idees només apuntades, poc desenrotllades. Això li passa molt sovint al predicador, el qual sap, però, que els oients han d'esforçar-se, després del que han sentit (si és que han escoltat), en anar completant o aprofundint en allò que han rebut per la paraula del predicador.

Ara que tinc els textos aplegats m'adono millor dels pensaments que m'han guiat en la preparació d'aquestes homilies entorn dels conceptes de la mort i de l'acció santificadora de l'Esperit Sant. Són els que resumeixo a continuació, i que el lector, si li plau, pot aprofundir pel seu compte.

La mort, aquesta realitat tan tangible, que termina i determina tant la nostra vida, apareix amb molta freqüència en la Revelació i hi ocupa un lloc de primera importància. Des del moment que se'ns hi diu, en la Revelació, que Déu no la vol, la mort (Saviesa 1, 13), aquesta resulta un misteri, i encara que ha d'ésser considerada com una llei natural en tot ésser vivent, en l'home la Revelació la presenta com una conseqüència del pecat. Amb tot, encara que l'home sigui mortal no està destinat a desaparèixer en la mort. Contemplem la pròpia mort futura amb dolor, plorem la dels altres amb tristesa. Més encara: considerem la mort com la suprema humiliació de la persona humana, com la seva degradació extrema. És, segons l'Escriptura, una maledicció que solament la mort de nostre Senyor Jesucrist podia convertir en una benedicció. *En efecte, l'encarnació del Verb de Déu, en el qual hi ha la vida (Joan, 1, 4), era ordenada cap a la mort del Crist i cap a la seva resurrecció. En Crist descobrim que hi ha una diferència essencial entre la vida natural i la sobrenatural, que és anomenada eterna (1 Joan 5, 20 i en altres llocs del Nou Testament). I sabem que pel trànsit de la mort arribem a la vida veritable, en la qual l'home obté la seva plenitud humana. Un cop glorificats serem homes en el sentit perfecte d'aquest concepte.*

Déu creador va infondre en el primer Adam l'alè de vida, l'esperit que no tenen els altres éssers animats. Aquest esperit ha fet l'home capaç de rebre l'Esperit Sant i s'ha convertit en imatge de Déu, destinat a ser semblant a ell, quan el contempli tal com és (1 Joan 3, 2) després de la mort. Contrastant amb la desobediència del primer Adam, el segon, Jesucrist, en un acte de suprema obediència, retorna pur, al Pare, l'esperit que el primer havia rebut de Déu i que havia pervertit pel pecat. Això és el que Jesús va fer, en la creu. I és el que cal que faci cada home: retornar a Déu l'esperit, en estat de gràcia, pels mèrits de Crist. Morir en pecat és la pitjor de les desgràcies, perquè després de la mort ja no podem merèixer, quedem fixats en la nostra sort, ja no hi ha lloc al penediment ni a la conversió. Els cristians (i els que no ho són, però que són guiats per una bona intenció i una moralitat recta) posseïm, ja ara, per la fe, la vida eterna. Aquesta ens ha estat donada pel sagrament del baptisme, en el qual hem mort, hem estat sepultats i hem ressuscitat amb Crist. Aquest gran enunciat del Nou Testament, dit i repetit per sant Pau (Romans 6, 1-14; Colossencs 3, 1), cal que sigui entès com una realitat que, per ésser sacramental i invisible, no és menys objectiva per això, i espera el seu ple acompliment, la seva manifestació (Ro-

mans 8, 19): la resurrecció íntegra de l'ésser humà. Mentrestant la vida eterna que posseïm (la gràcia elevadora, la presència de Déu transformadora) rep el seu sosteniment adequat, l'eucaristia, el cos i la sang de Crist, el pa de vida (Joan 6, 59), consagrat i ofert en la celebració sacramental de la mort i de la resurrecció de Crist. De la nostra unió amb Crist pel baptisme resulta que la mort física a la fi del temps de cadascú és el perfeccionament del sacrament de l'aigua en què morirem en Crist, és l'últim sacrament de la nostra existència terrena, és la configuració plena, amb Crist, el qual morí per nosaltres. I si ressuscitem serà perquè Crist és la resurrecció i la vida (Joan 11, 25). Per a això ens preparem, dins la incertesa del moment de la nostra fi; així ho vol Déu i ho proclama l'Evangelí, per tal que caminem amb humilitat i vigilant, esperant el gran moment que la *Revelació ens presenta com una arribada del Senyor*. No sabem ni quan ni com serà; per això diguem ja ara, en els moments de lucidesa i de serenor: "Pare, en les vostres mans encomano el meu esperit" (Lluc 23, 46).

Potser algú pensarà: per què tanta introducció per a un aplec tan modest d'homilies?

CRIST GLORIFICAT I L'ESPERIT

—
Curs acadèmic 1987-1988

La Reial Acadèmia de Bones Lletres no ha hagut de doldre's de la mort de cap dels seus membres numeraris en aquests dos últims cursos; per això inau- gurem aquest nou curs no amb una missa de sufra- gis per a difunts, sinó, segons el costum, amb la mis- sa votiva de l'Esperit Sant. Invocar d'aquesta mane- ra tan solemne l'Esperit Sant ha estat, i és encara, un ús ritual molt comú, practicat abans d'emprendre una tasca important, sobretot si la tasca és de caràcter intel·lectual. Això és ben comprensible, ja que si bé anomenem Verb (Logos) la segona persona de la Tri- nitat i considerem Jesucrist com el qui duu a terme la revelació del Pare (Crist és la imatge del Déu invi- sible: Colossencs I, 15), és l'Esperit Sant a qui atri- buïm la comunicació íntima als cristians de la saviesa del Pare, saviesa que és el mateix Verb, segons sant

Pau (1 Corintis 1, 24). Parlem ara d'una atribució, no més, a l'Esperit Sant, perquè la teologia ens ensenya que les operacions divines "ad extra" són comunes a les tres persones. L'atribució esmentada té els seus fonaments bíblics. Recordem un exemple que és clàssic, el que proporciona el llibre de la Saviesa quan diu, en la versió de la Vulgata, que és l'emprada per la litúrgia: "Spiritus domini repleuit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia scientiam habet uocis" (1, 7) ("... i ell, que sosté l'univers, entén allò que hom diu", seria la traducció literal, o bé "té coneixement de tota paraula"). En el context immediatament anterior diu el text sagrat: "La saviesa és un esperit que estima l'home, però no deixa impunes els llavis del blasfem, perquè Déu és testimoni de les seves intimitats (ronyons), és observador veraç del seu cor, i sent allò que diu la seva llengua" (1, 6). Déu, en la seva naturalesa espiritual que sols és intel·ligència i voluntat, ens ha creat a imatge seva en allò que també tenim d'espiritual, i és per això que també pot haver-hi una comunicació personal amb l'esperit pur que és Déu, escrutador omnipresent dels nostres cors (esperits) i que ens fa partícips de la seva saviesa (entnem: de la seva veritat essencial o intel·ligència).

En el Nou Testament el mateix nostre Senyor Jesucrist atribueix a l'Esperit Sant una funció com-

plementària en l'adoctrinament practicat per ell, Jesucrist, en nom del Pare, i adverteix que l'acció instructiva de l'Esperit Sant, com tota altra acció seva, és inseparable de la del fill i de la del Pare. "Moltes coses tinc encara per dir-vos, però no podrieu ara portar tanta cosa. Quan vingui ell, l'Esperit de la veritat, us guiarà fins a la veritat sencera, ja que no parlarà pel propi compte, sinó que dirà allò que sent dir, i us anunciarà allò que ha de succeir. Ell em glorificarà, perquè rebrà d'allò que és meu i us ho anunciarà. Tot el que té el Pare és meu; per això us he dit: Rebrà d'allò que és meu i us ho anunciarà" (Joan 16, 12-15). No és aquest l'únic lloc on Jesús anomena el Paràclit "Esperit de la veritat" (vegeu encara Joan 15, 26).

En la seva manifestació durant la primera Pentecosta cristiana, l'Esperit aparegué en la forma de llengües de foc. Tenim, amb això, una connexió amb el Verb, la Paraula. "Se'ls aparegueren unes llengües com de foc, que es sobre cada un d'ells. Tots quedaren plens de l'Esperit Sant i es posaren a parlar en altres llengües, segons l'Esperit Sant els concedia d'expressar-se" (Fets 2, 3-4).

Amb la descripció d'aquest esdeveniment pentecostal, l'autor del Llibre dels Fets dels Apòstols, Lluc, vol declarar que s'havia acomplert la promesa feta pel

Senyor i anunciada ja a l'Antic Testament: la d'enviar l'Esperit Sant (cf. Joel 3, 1-5). L'evangelista Joan té una frase curiosa, gairebé intrigant. En el capítol 7 (versets 37 a 39) del seu Evangeli diu: "L'últim dia de la festa (dels Tabernacles), el més solemne, Jesús, dret, va exclamar: Si algú té set, que vingui a mi, i que begui el qui cregui en mi, com diu l'Escriptura. Del seu si brollaran rius d'aigua viva. Això ho deia referint-se a l'Esperit que havien de rebre els qui creïessin en ell". I a continuació ve la frase curiosa a què em referia: "Perquè encara no hi havia l'Esperit, ja que Jesús encara no havia estat glorificat". El text de la Vulgata ha cregut haver d'atenuar allò que té d'absolut l'expressió d'aquesta darrera frase, i tradueix: "Spiritus nondum erat *datus* quia Iesus nondum fuerat glorificatus". Però el mot "datus" no correspon a l'original grec, en el qual llegim només: "encara no hi havia Esperit", i no: no havia estat donat encara l'Esperit.

Què vol dir "no hi havia encara Esperit" o "l'Esperit"? Certament, en el discurs de l'últim sopar Jesús prometé la vinguda de l'Esperit després de la seva glorificació, o sigui, de la seva mort i de la seva resurrecció. Les paraules "encara no hi havia Esperit" no poden referir-se a l'existència del Paràclit que procedeix eternament del Pare, la tercera persona de

la Trinitat en el nostre llenguatge teològic, sinó que han d'alludir a la realitat espiritual o divina, de què parla l'evangelista Joan a la seva manera i l'apòstol Pau igualment a la seva, coincidint però tots dos en el mateix concepte, anomenat per ells "pneuma" i que expressa la presència sobrenatural de Déu mateix en els nostres esperits. En la terminologia d'aquesta presència o inhabitació també Jesucrist és anomenat "pneuma". Així, per exemple, sant Pau escriu: "El primer home, Adam, esdevingué (*egéneto*) en ànima vivent; el darrer Adam, en esperit vivificant" (*eis pneuma zoôpoioun*) (1 Corintis 15, 45), que la Vulgata tradueix amb gran precisió: "Factus est primus homo Adam in animam viventem, nouissimus Adam in spiritum uiuificantem". Això demana una explicació, que intentaré fer breument.

El Crist glorificat determinà desaparèixer de la vista dels homes. Des d'aleshores la nostra relació amb Crist té lloc, estrictament, en el clima de la fe i a un nivell espiritual. Els primers cristians (els de mitjan segle 1, com Pau en les seves primeres cartes i, sens dubte, també Joan abans d'escriure el seu Evangeli) creien en la vinguda pròxima del Salvador, és a dir, en el seu retorn, amb la consegüent manifestació, oberta i definitiva, del regne messiànic. Què hi havia que pogués retardar molt o impedir aques-

ta manifestació? El fet, però, que el retorn del Senyor no s'efectués motivà uns canvis en la teologia primitiva. És clar: no podia haver-hi lloc a una decepció, perquè Déu no enganya. L'evolució del pensament cristià es deixa notar especialment en l'apòstol sant Pau, el qual va centrant l'interès de la cosa en el camp espiritual. El retorn de Jesucrist a la fi del temps va adquirint en ell una importància relativa. No hi ha dubte que Crist retornarà manifestament a la fi de la història, però, de fet, Jesucrist ja viu en nosaltres, estem ja inserits en ell. La repetidíssima fórmula paulina "en Crist" i el que significa és allò que ha de determinar la nostra actitud cristiana personal, més que no pas la tensió de l'expectativa escatològica.

La condició present del cristià és, doncs, essencialment espiritual. La seva vida és en l'ambient del Pneuma, en unió amb el Kyrios, el Crist, que sant Pau també anomena Pneuma (2 Corintis 3, 17), sense però identificar-lo amb l'Esperit Sant que procedeix del Pare i és enviat per Jesucrist (cf. Joan 15, 26). La inhabitació de Déu en el cristià (cf. Romans 8, 11; 1 Corintis 3, 16; 2 Timoteu 1, 14; Joan 14, 23) és la del Pare, del fill i de l'Esperit Sant, encara que la santificació dels creients, pel seu caràcter eminentment espiritual i invisible, sigui atribuïda a l'Esperit Sant.

Així, quan invoquem l'Esperit Sant demanem l'acció santificadora de Déu, la de tota la Trinitat santíssima. Hem demanat particularment, en aquesta celebració, que el Consolador, el Paràclit, ens porti al coneixement de tota la veritat. Res no pot consolar tant l'esperit humà com el coneixement i l'acceptació de la veritat.

15-x-1987

SANT FRANCESC GIL DE FEDERIC

Curs acadèmic 1988-1989

Com que enguany, gràcies a Déu, no ens cal, segons el costum, celebrar la missa de difunts, en sufragi d'algun acadèmic finat durant el curs passat, ens quedava la possibilitat de celebrar la missa votiva habitual de l'Esperit Sant, o bé, com ha estat suggerit, la commemorativa d'un acadèmic de la nostra entitat, que visqué en el segle XVIII, durant els primers temps de la nostra Acadèmia, i que recentment ha merescut l'honor suprem dels altars. Em refereixo a sant Francesc Gil de Federic. Ens ha semblat bo combinar la missa de màrtir, corresponent a sant Francesc Gil, adoptant però —cosa que raons pastorals permeten fer— lectures bíbliques que fan referència a l'Esperit Sant.

Per a nosaltres, senyors acadèmics, és un honor excepcional que poguem celebrar la eucaristia com-

memorant un sant que fou membre de la nostra Acadèmia. Per amor al nostre país recordem que entre els cent-disset cristians que van donar la vida per la fe a Indo-xina durant els segles XVIII i XIX, igualment canonitzats el darrer 19 de juny, s'hi compta un altre frare predicador català: sant Pere Almató, nascut a Sant Feliu Sasserra, al Lluçanès, bisbat de Vic. Fra Pere donà testimoniatge de la seva fe quan, als trenta-un anys, va ser decapitat a la mateixa regió de Tonquín, l'any 1861, amb Jeroni Hermosilla i Valentí Berrio-Ochoa, del mateix orde dels dominics, canonitzats igualment el passat 19 de juny. És just que també fem memòria d'un altre dominic: fra Mateo Alonso, natural de Nava del Rey (Valladolid), perquè va ser company de martiri de sant Francesc Gil de Federic.

Mereix la nostra admiració l'orde dominicà, que, en els segles XVII, XVIII i XIX, produí un nombre tan gran de missioners excel·lents, dotats d'un zel apostòlic intrèpid, coronats pel martiri, a l'Extrem Orient. De Catalunya podem esmentar encara els noms dels beats Jacint Orfanell, Domènec de Castellet i Lluís Eixarc. Gairebé tots els que hem recordat ingressaren a l'orde de predicadors quan encara eren adolescents; no així Francesc Gil de Federic, el qual rebé l'hàbit dominicà al convent de Santa Caterina, de Barcelona, essent ja prevere.

Tenia tot just 24 anys quan, el 1729, ingressà a l'Acadèmia com a representant del seu orde. En aquell temps era un religiós dedicat a l'ensenyament. Potser el fet de sobresortir en aquest ofici li meresqué el títol d'acadèmic. El seu discurs d'ingrés a l'Acadèmia no és cap dissertació erudita; és més aviat una meditació. Tractà sobre la vida oculta de Jesucrist a Natzaret.

Els dominics i altres religiosos de la mateixa època se sentien fortament impulsats per un ideal missioner fervent, animats per assajar l'aventura de la fe en les terres més llunyanes, mentre altres aventurers exploraven el que mancava explorar de la terra.

En el grup de dominics que he citat, hi trobo una característica particular. Els missioners espanyols ja disposaven de terres que es trobaven sota el domini espanyol i en les quals havia estat predicat l'Evangel·li. Sembla que els frares dominics en qüestió tenien un projecte especialment incitant. No es tractava tant d'anar a proclamar la fe cristiana als indis americans (ja hi havia qui ho feia) com d'entrar en contacte amb uns pobles asiàtics de gran cultura i d'una història rica, pobles lliures i independents i, per això, més difícils de missionar. Parlo de la Xina, de la Indo-xina, del Japó i de Corea. Els nostres missioners disposaven d'un trampolí molt apte: la colònia espanyola a

Filipines. També per a sant Francesc Gil Manila va ésser un lloc d'entrenament, entrenament que durà cinc anys, passats els quals li fou assignat, com a camp d'activitat apostòlica, el regne de Tonquín, que correspon geogràficament a la part septentrional de l'actual Vietnam. Tonquín no era terra verge per al nostre missioner; en el segle xvii el país ja havia estat recorregut per missioners francesos i espanyols. El regne de Tonquín, que tenia una història política agitada, veia amb mals ulls la intrmissió dels portadors de la religió estrangera. Com que les missions no podien tenir llocs gaire fixos i les comunitats cristianes indígenes eren mal establertes, els missioners ho tingueren difícil. El pare Francesc Gil tingué però el conhort de tenir sempre algú al seu costat.

El fet d'ésser perseguit fou determinant en la manera de dur a terme la seva comesa; va ser un estimulante per a Fra Francesc Gil. En la perícopa de l'Evangeli que hem llegit en aquesta missa hem sentit: "No us preocupeu del que haureu de dir. A l'hora de parlar Déu us donarà les paraules necessàries, perquè no sereu vosaltres els qui parlareu, sinó que parlarà en vosaltres l'Esperit del vostre Pare". Prou presents degué tenir el nostre missioner aquestes paraules que Jesucrist adreçà als seus apòstols (Mateu 10, 20).

Per les notícies que en tenim, el pare Gil de Federic no era imitador dels missioners que s'estableixen enmig d'un poble no creient i es limiten a donar un bon exemple de vida. Això ja ho feien allí els budistes. Al missioner cristià li és exigit quelcom més: la proclamació de la Revelació. Em plau dir-ho, perquè crec que les normes que actualment han estat donades de no fer proselitisme entre altres religions o confessions cristianes no sempre han estat ben enteses; em sembla que no són aplicades sempre d'una manera convenient i oportuna. Parlar de Déu, que fàcil és per al predicador quan s'adreça a fidels! Altrament ens queda el consol de les paraules de Jesús: "No us preocupeu del que haureu de dir ni de com ho podeu dir". Tot és posar-se a fer-ho, a parlar de Déu i del seu regne, "perquè no sereu vosaltres qui parlareu, sinó que parlarà en vosaltres l'Esperit del vostre Pare".

Per les notícies, aparentment fidedignes que tenim, fra Francesc Gil predicava amb una llibertat resoluta, no solament davant la gent, sinó davant els tribunals i durant un empresonament que durà set anys, en unes condicions indescriptibles. En efecte, un parell d'anys després de la seva arribada a Tonquín va ser empresonat a causa de la seva actuació com a missioner cristià, actuació explícitament prohibida.

L'empresonament acabà amb la decapitació de sant Francesc Gil de Federic l'any 1745, quan el màrtir en comptava 40 d'edat.

Havia estat predit pel Senyor: "Per causa de mi us portaran als sanedrins, us assotaran en les seves sinagogues i us presentaran a tribunals dels governadors i dels reis, perquè doneu testimoniatge davant d'ells i davant dels estrangers" (Mateu 10, 17-18); "seureu odiats pel fet de portar el meu nom" (l. c., 22). Aquestes prediccions de Jesucrist illuminen la història i dissipen certes perplexitats davant de fets difícils d'explicar.

Vietnam ha tingut la cristiandat més florent de l'Extrem Orient. Els monjos benedictins hi tenim encara tres monestirs. Ens digueren que foren respectats. En arribar les tropes comunistes, en el curs de la guerra, les autoritats militars van dir que ells respectaven els qui treballaven la terra en comunitat. En el congrés general dels superiors benedictins celebrat el setembre passat a Roma, els abats i priors van ser informats de la benedicció d'un abat, recentment elegit, d'un d'aquests monestirs. A la cerimònia hi assistiren cinc mil cristians. Això en terreny comunista. Més encara, hi assistiren també les autoritats civils que hi foren convidades. Aquestes però —cal dir-ho tot— no concediren el permís per tal que els tres supe-

riors benedictins vietnamites poguessin prendre part al congrés de Roma. Allò que és important, però, és la persistència de la fe cristiana en tants milers de vietnamites. La llavor sembrada pels antics missioners havia arrelat bé i els efectes perseveren vius.

No seria bonic acabar l'homilia amb una informació d'aquesta mena. Ens queden per rellegir només les següents paraules del fragment evangèlic que hem escoltat: "Un germà trairà el seu germà, i un pare el seu fill perquè el matin, i els fills es rebel·laran contra els pares i els mataran" (Mateu 10, 21). Una mica més endavant el mateix evangelista Mateu diu que Jesucrist digué: "No he vingut a dur la pau, sinó l'espasa" (10, 34). El lloc paral·lel de sant Lluç fa així: "Us penseu que he vingut a dur la pau a la terra? Us asseguro que no. És la divisó que he vingut a dur" (Lluç 12, 51). Que el fet d'ésser cristià pot portar a conseqüències tràgiques ineludibles, ho demostra la història dels màrtirs. També ens ho ensenya la nostra història personal. Quanta contradicció, en relació amb un mateix, no comporta ser cristià! La pau de Crist és el fruit de la seva passió: és el premi obtingut per la gran prova que Jesús hagué de passar (cf. Lluç 24, 36). Amb ell la passa tot cristià, cadascú a la seva manera i segons les forces que Déu li concedeix. D'una manera eminent la passaren els màrtirs.

De màrtirs, en la història, n'hi haurà sempre i arreu del món, perquè cal que es vagin complint, com fins ara, les prediccions del Salvador, amb les paraules del qual s'enforteixen els perseguits. Després de les nombroses exhortacions que Jesús va fer als seus deixebles per quan fossin perseguits i occits, poc abans de la seva passió, durant el darrer sopar, els digué encara: "Si m'han perseguit a mi, també us perseguiran a vosaltres... Tot això us faran per causa del meu nom" (Joan 15, 20-21).

20-X-1988

HOMILIA SOBRE ELS DONES DE L'ESPERIT SANT

Curs acadèmic 1989-1990

Referents a l'Esperit Sant trobem en el Nou Testament dues llistes: una, dels dons de l'Esperit Sant; l'altra, dels fruits del mateix Esperit. Ja sé que en la mentalitat que està en voga hi ha una certa aversió per les llistes o catàlegs en allò que es refereix a l'esperit i a la vida moral en general. Observo, malgrat tot, que la Sagrada Escriptura ofereix una gran quantitat de llistes d'aquesta índole. Per altra banda, les classificacions dels conceptes i llurs repartiments en sèries és cosa molt humana, pròpia de tots els temps, perquè ordenar idees i fer-ne llistes és clarificador i ajuda la memòria. Per als qui coneixem el costum que tenien els antics (els estoics, per exemple) de classificar les virtuts (i els vicis, naturalment), les llistes a propòsit de l'Esperit Sant, i altres que apareixen en la Bíblia, no poden ser sorprenents ni han de ser mo-

lestes. No ho seran si, en examinar-les de prop, ens adonem que els elements que integren les llistes venen a ser, sovint, aspectes diferents d'una unitat conceptual (la virtut és una, definició que ja és precristiana); en alguns casos, les enumeracions de les llistes, quan representen conceptes diversos, tenen una homogeneïtat o tendeixen a un sol fi. La homilia que els estic adreçant pretén demostrar que en les llistes pneumatològiques de què tractem la homogeneïtat es funda en quelcom més que en les virtuts humanes o naturals. Si aconseguim entendre-ho una mica més del que ja entenem, serà una joia, i la joia és un fruit de l'Esperit Sant.

Repassem breument la llista que ens ha ofert la primera lectura d'aquesta missa. Els dons de l'Esperit hi son en nombre de nou:

1) Hi ha el do de la saviesa: λόγος σοφίας, que la versió litúrgica catalana tradueix per "el do d'una paraula profunda". És conèixer els misteris de Déu.

2) La ciència: λόγος γνώσεως el "do de desglossar les veritats, o sigui d'explicar la Revelació.

3) La fe: πίστις.

4) El do de donar la salut als malalts: χαρίσματα ἰαμάτων que la Vulgata tradueix per "gratia sanitarum".

5) El do de fer miracles: ἐνεργήματα δυνάμεων

“operatio uirtutum”: una força (espiritual) extraordinària, prodigiosa, o de fer prodigis.

6) La profecia: προφητεία.

7) El discerniment d'esperits: διακρίσεις πνευμάτων; versió catalana: “el do de distingir si un esperit (senzillament: un home) és fals o autèntic”.

8) Parlar llengües: γένη γλωσσών, “genera linguarum”: “el do de parlar llenguatges misteriosos”.

9) La interpretació d'aquests llenguatges: ἑρμηνεία γλωσσών, o sigui, l'hermenèutica.

Si alguns elements d'aquesta llista ens resulten estranys, no ho foren per als primers cristians, als quals aquests dons van ser necessaris per al desplegament i consolidació del cristianisme naixent.

No és l'únic lloc en què sant Pau parla dels dons de l'Esperit, dels esmentats i d'altres. Però ara no em puc entretenir resseguint altres llistes (vegeu els versets 28 a 30 del mateix capítol 12 de 1 Corintis; Romans 12, 6-8; Efesis 4, 11). En canvi, em sembla que val la pena recordar una altra famosa llista de dons de l'Esperit: la que es troba al començament del capítol 11 d'Isaïes, a causa de la interpretació messiànica que ha obtingut aquest text en el Nou Testament. A Romans 15, 12 diu sant Pau: “Apareixerà el rebrot de Jessè, aquell qui s'alça per governar les nacions”. Aquest rebrot de Jessè es aquell de qui profetitzava

Isaïes quan deia: “Sortirà un tany de la roca de Jessè, brotarà un plançó de les seves arrels. L’esperit de Jahvè reposarà sobre ell: l’esperit de saviesa i d’intelligència, l’esperit de consell i de força, l’esperit de ciència i de pietat, i tindrà les delícies de reverenciar el Senyor”.

Isaïes presenta, doncs, aquestes virtuts com a dons de l’Esperit: “L’Esperit de Jahvè reposarà sobre ell”. És l’Esperit que en el moment epifànic del baptisme de Jesús aparegué i es posà sobre el Crist, el Messies (cf. Joan 1, 32). Els elements de la llista d’Isaïes són en nombre de set, nombre que indica plenitud. És la plenitud de què parla l’evangelista Joan (1, 15 s.): “De la seva plenitud tots n’hem rebut, gràcia per gràcia”.

Podem establir unes conclusions del que hem dit *fins ara en els següents punts*:

1) La Sagrada Escriptura ens parla de dons de l’Esperit. Però aquests dons van vinculats o s’identifiquen amb l’èsser personal (la persona) de l’Esperit. Podríem citar diferents llocs del Nou Testament que, assemblant-se a Isaïes, però més explícitament encara, ens parlen del mateix Esperit Sant com a do. El mateix nostre Senyor Jesucrist ho anà repetint durant l’Últim Sopar. Filòsofs no cristians (precristians) ens parlen també de dons del cel. En citaré només

un: Confuci ha deixat escrit: "Els quatre dons majors que Tao ha vessat sobre les persones sàvies són benevolència, amabilitat, justícia i prudència" (aquesta quatrena és curiosa perquè ens recorda una mica les quatre virtuts cardinals). Aquests dons, segons Confuci, són atorgats als savis. Però, qui és Tao que premia així la saviesa adquirida per l'esforç humà? Si és que a propòsit de Tao podem emprar el pronom personal "qui". No sembla ser pas un Déu personal que es doni ell mateix (tornaré de seguida sobre aquest aspecte).

2) En la pneumatologia bíblica els dons de l'Esperit són dons gratuïts. No són considerats des del punt de vista antropològic. No són perfeccions humanes; ni són mereixements humans, en tant que l'home, per si sol, no pot mereixer l'Esperit Sant, el qual només pot ésser un do gratuït, sotmesa, la seva donació, a unes condicions: "Si m'estimeu, guardareu els meus manaments, i jo pregaré el Pare, i us donarà un altre protector que resti amb vosaltres per sempre, l'Esperit de la veritat, que el món no pot rebre, perquè no el veu ni el coneix; vosaltres el coneixeu, perquè es quedarà amb vosaltres i estarà en vosaltres" (Joan 14, 15-17). Però aquesta condició "si m'estimeu", en la dimensió teològica, ja depèn del mateix Esperit.

3) Els dons s'identifiquen amb el mateix Esperit Sant. Aquest és el nostre gran secret, la pedra de toc de la moral cristiana, allò que diferencia la moral cristiana de les altres filosofies, allò que ens diu que la nostra ètica, la nostra manera de fer, és una manera de ser; que ja no sóc jo qui faig, sinó que Déu opera en mi.

4) Els dons de l'Esperit Sant, o sigui, l'Esperit Sant amb els seus dons ("septiformis munere": l'Esperit septiforme pels seus dons), ens provenen de la plenitud de Crist: són dons messiànics (de l'arribada del Regne en la plenitud dels temps). De la plenitud de Jesucrist redunden en nosaltres. Són, per tant, la saviesa de Crist, la intel·ligència de Crist, la força de Crist, la ciència de Crist, la pietat de Crist i la reverència que ell tenia envers el Pare.

Els hauria volgut parlar encara de l'altra llista que ens presenta sant Pau: la dels fruits de l'Esperit, però *no goso allargar més aquesta homilia*. Els fruits de l'Esperit sant poden constituir el tema d'una homilia en una ocasió futura. Però almenys acabem aquesta amb la lectura només de la llista que en dóna sant Pau als Gàlates 5, perquè la seva lectura, ella sola, ja proporciona joia i serenor: "Els fruits de l'Esperit són l'amor, el goig, la pau, la paciència, la fidelitat, la mansuetud, la sobrietat".

26-xi-1989

SANT LLUC, L'EVANGELISTA DE L'ESPERIT SANT

=====
Curs acadèmic 1990-1991

No ens ha de saber greu que la missa de la festa de sant Lluç hagi pres el lloc de la nostra missa votiva de l'Esperit Sant. Lluç és l'evangelista de l'Esperit Sant: així ha estat molt justament anomenat i això ens permet dedicar aquesta breu homilia a la consideració de l'Esperit de Déu, tal com el presenta l'evangelista, cosa que ell fa amb insistència i d'una manera extraordinària, si comparem el seu Evangeli amb els dels altres sinòptics, Marc i Mateu. Recordem, per exemple, que Lluç (1, 15) fa anunciar la vinguda del Precursor del Senyor com a portador de l'Esperit: "Serà ple de l'Esperit Sant des de les entranyes de la seva mare", digué Gabriel a Zacaries. L'encarnació del fill de Déu, l'entrada de Déu en la història, fet home com nosaltres, és, segons Lluç (1, 35), obra de l'Esperit Sant: "L'Esperit vindrà damunt teu i el po-

der de l'Altíssim et cobrirà amb la seva ombra", digué el mateix Gabriel a Maria. No és sorprenent, doncs, que el mateix evangelista presenti igualment com a obra de l'Esperit Sant la missió de Jesús, iniciada públicament després de les temptacions que Jesús sofrí en el desert; a aquest episodi afegeix l'evangelista: "Aleshores Jesús amb el poder de l'Esperit tornà a Galilea i la seva anomenada correugé per tota la regió" (4, 14). Entrat a la sinagoga de Natzaret, li donaren el volum del profeta Isaïes; Jesús el desplegà en el passatge on hi ha escrit: "L'esperit del Senyor reposa sobre meu, perquè ell m'ha ungit" (Lluc 4, 18; d'Isaïes 61, 1). És en funció d'aquesta unció que el Crist, el Messies, comença i duu a terme el seu missatge joios, l'anunci de la Bona Nova, que porta la llibertat als captius i el recobriment de la vista als cecs. Els col·laboradors i successors en aquesta missió seran els apòstols, els quals saben que comptaran amb la força de l'Esperit Sant, força que han de demanar i que, quan la demanin al Pare, no els mancarà, perquè és el mateix Esperit qui ha escollit els apòstols; ho diu Lluc al començament del seu Llibre dels Fets dels Apòstols: "El primer llibre (escriu referint-se al seu Evangeli), vaig fer-lo sobre totes les coses que Jesús començà a fer i a ensenyar, fins al dia en què, després d'haver donat instruccions als apòstols

que per l'Esperit Sant s'havia escollit, fou endut al cel" (Fets 1, 1-2). Una mica més avall, en el mateix primer capítol del Llibre dels Fets, quan Lluç descriu el comiat de Jesucrist, posa en boca del Senyor aquestes paraules: "No és cosa vostra de conèixer els temps o moments oportuns que el Pare ha fixat amb la seva pròpia potestat (es refereix a la manifestació externa del Regne messiànic); però amb la vinguda de l'Esperit Sant damunt vostre rebreu una força, i em sereu testimonis..., fins als extrems de la terra" (Fets 1, 7-8).

Diu el mateix Lluç, i sempre només ell en els llocs que hem citat (que no són tots els que hauríem pogut adduir) que fou el dia de la Pentecosta que succeí a la resurrecció del Senyor que hi hagué la primera manifestació externa de la presència de l'Esperit Sant. Es va manifestar per mitjà d'un vent impetuós i d'unes llengües de foc (Fets 2, 1-4). El vent i el seu brogit, no menys que el foc, són, ja a l'Antic Testament, signes de la presència especial de Déu. En aquella primera Pentecosta cristiana manifestaven la presència de l'Esperit que dóna vida, l'alè de la vida, i, al mateix temps, purifica i illumina, funcions pròpies del vent i del foc. Les llengües de foc, a més, simbolitzaven el carisma de la paraula: la paraula que, en primer lloc, és la lloança de les grandeses de Déu

(Fets 2, 11); després, és la predicació de l'Evangelí, un Evangelí destinat a tots els pobles; és per això que els apòstols parlaren en aquella ocasió les llengües dels diferents pobles.

Però el Llibre dels Fets dels Apòstols és ple d'altres manifestacions de l'Esperit Sant que ara no tenim temps ni d'enumerar. Són llocs que continuarien explicant-nos que sant Lluç resumeix en el concepte d'Esperit Sant el do que fa Déu de si mateix als homes en el domini de la fe: és Déu tal com es dona als seus fidels.

Acabo aquestes consideracions amb les següents reflexions. De l'Evangelí de Lluç d'una manera particular, però també dels altres escrits del Nou Testament, és dedueix que Jesucrist, amb la seva glorificació elevà l'obra de la salvació a un pla espiritual. Els cristians, bo i vivint encara en aquest món, són éssers espirituals, perquè Crist viu glorificat en ells, en llur esperit. Per a ells l'Esperit Sant és la pedra de toc. És natural que a ell vagin atribuïdes les accions divines sobre la vida interior dels homes creients.

Entre els creients "ningú no pot confessar que Jesús és el Senyor si no és sota l'acció de l'Esperit Sant" (1 Cor. 12, 3). Puc dir que Jesús és Déu, però aquesta afirmació, com tot allò que faci, no tindrà valor sobrenatural si no és l'Esperit Sant que ho di-

gui en mi i amb mi. No es tracta doncs inicialment de ser bons, sinó de tenir l'Esperit Sant. En altres paraules: allò que interessa és que les nostres paraules i accions tinguin la qualitat sobrenatural que prové de l'Esperit Sant.

Diguem, finalment, que hem rebut l'Esperit Sant per a nosaltres i per als altres, com ens fa veure l'Es-criptura Sagrada. Cadascú l'ha rebut per tal que, a la seva manera, sigui administrador i comunicador de la gràcia de Déu. Això ho complirem segons la mesura de la nostra caritat, de la caritat que, com diu sant Pau, "ha estat vessada en els nostres cors per l'Esperit Sant que ens ha estat donat" (Romans 5, 5).

18-xi-1990

MORIM I RESSUSCITEM EN CRIST

Curs acadèmic 1991-1992

Hi ha una rúbrica, relativa a l'homilia, en el ritual de difunts, que diu: "És totalment exclòs el gènere literari anomenat elogi fúnebre, que consisteix en una exposició retòrica i una lloança de les virtuts del difunt" (núm. 47). És una rúbrica sàvia. La homilia no ha d'abandonar mai la seva funció essencialment evangelitzadora i catequètica (núm. 46); per altra banda, en una missa per a un difunt l'exhortació té lloc en una ambientació que ha de ser aprofitada en bé dels presents que imploren la misericòrdia divina per al difunt. En la celebració d'unes exèquies sentim d'una manera particular que només Déu és el veritable jutge dels homes, només Ell coneix el nostre interior i només a Ell pertoca "judicar abans d'hora", com diu sant Pau (1 Cor. 4, 5), és a dir, "fins que vingui el Senyor, que illuminarà el que està cobert de te-

nebres i manifestarà les intencions dels cors, i aleshores cadascun rebrà de Déu l'elogi que es mereix”.

La rúbrica citada del ritual, però, acaba així: “Això no vol dir que no es pugui alludir breument al testimoniatge cristià de la vida del difunt, si això constitueix un motiu d'edificació i d'acció de gràcies” (num. 47). De fet, no crec que puguem fer un elogi millor, ni que hi hagi un consol i un motiu d'acció de gràcies més gran, que poder dir –com ben bé podem dir-ho en el cas present– que aquell per a qui preguem ha professat la fe cristiana i en la seva vida terrenal n'ha donat un bon testimoniatge.

Si ha estat així, i el difunt ha estat una persona il·lustrada pels coneixements amb què l'Esperit Sant corona els esforços de comprensió de la fe, tenim el consol de saber o de suposar que el difunt ha viscut i ha mort confortat amb una intel·ligència de les veritats de la revelació relatives a la nostra condició futura. He pensat de fer consistir aquesta homilia en la consideració, breu, de quatre aspectes d'aquest tema.

1. La mort és l'últim sagrament de la nostra vida. No dubto en usar aquí la paraula “sagrament” des del moment que considero la mort com a part integrant del baptisme. En el capítol 6 de la carta als Romans, el començament del qual ens ha servit de primera lectura, hem sentit que sant Pau deia: “Hem estat se-

pultats amb el Crist pel baptisme en la mort, per tal que, així com el Crist va ressuscitar d'entre els morts per la glòria del Pare, així també nosaltres portem una vida nova. Si hem estat estretament units a la semblança de la seva mort, també ho estarem a la semblança de la seva resurrecció" (6, 4-5). Una mica més endavant afegeix l'apòstol: "Si hem mort amb el Crist, creiem que viurem també amb ell" (6, 8). Si no estiuguéssim avesats a aquestes paraules, ens sorprendria el realisme que expressa el llenguatge de sant Pau. Pel baptisme hem mort i hem ressuscitat amb el Crist. I en el baptisme ha començat en nosaltres un procés de mort i de resurrecció amb el Crist; aquest morir amb ell tindrà el seu últim acte en la nostra mort natural, ja que ella ens farà totalment semblants a aquell qui morí per nosaltres. En aquest sentit la mort és el perfeccionament del baptisme, l'últim sagrament, perquè és la configuració última i total amb Jesucrist.

2. En l'episodi evangèlic de la resurrecció de Llàtzer, Marta digué a Jesús: "Senyor, si haguessiu estat aquí, el meu germà no s'hauria mort" (Joan 11, 32). En el diàleg entre Jesús i Marta, en el qual Marta diu: "Ja sé que Llàtzer ressuscitarà quan tothom ressusciti", Jesús respon: "Jo sóc la resurrecció i la vida" (11, 24-25). Aquesta resposta pertany a la sèrie d'afirmacions

categòriques que Jesús fa de si mateix i que en l'Evangeli de Joan solen començar amb els mots "Jo sóc". El passatge de sant Pau que hem considerat anteriorment pot ésser una clau per entendre millor aquesta afirmació absoluta de Jesucrist sobre si mateix. L'apòstol deia: "Si hem mort amb el Crist, creiem que també viurem amb ell" (Romans 6, 5). És una manera de parlar molt pròpia de sant Pau. Per a ell, morir, ésser sepultat, ressuscitar, s'esdevé en Crist o amb Crist i és fàcil de veure (no tan fàcil d'entendre) que aquesta manera de parlar va més enllà de tenir una significació moral. Segons l'apòstol, pel sagrament el cristià participa de la sort personal de Jesucrist: "ressuscitarem perquè Jesucrist ha ressuscitat i perquè pel baptisme nosaltres hem estat inserits en la mort de Crist" (6, 5). És com si diguéssim que la nostra resurrecció no serà com un esdeveniment completament nou, per dir-ho així, sinó la nostra configuració total amb Jesucrist, configuració que es va iniciar primer pel sagrament, després s'anà desplegant en la vida per la gràcia. Però la nostra resurrecció no serà una resurrecció que imita la de Crist, sinó que serà ell mateix. Confeso que això no és fàcil d'explicar ni d'entendre; però quelcom intuïm quan Jesús diu: "Jo sóc la resurrecció i la vida" (Joan 11, 25). Ho és ell, a qui jo he atès pel baptisme i que he d'aca-

bar d'atènyer en el curs de la història de meva llibertat, història que té el seu fi en la mort.

3. Hem llegit un fragment del discurs del pa de vida (Joan 6, 51-58). Hi trobem una altra de les afirmacions absolutes que fa Jesús de si mateix: “Jo sóc el pa viu baixat del cel”. I afegeix: “Qui menja d'aquest pa viurà eternament”. Tot el que segueix en el text sagrat és una glossa d'aquesta afirmació. Jesús diu: “Us ho dic amb tota veritat: Si no mengeu la carn del fill de l'home i no beveu la seva sang, no podeu tenir vida en vosaltres. Qui menja la meua carn i beu la meua sang té vida eterna, i jo el ressuscitaré el darrer dia... Els qui mengen d'aquest pa viuran eternament”. El present “té vida eterna” recorda la manera de dir de sant Pau, el qual descriu la realitat de la nostra inserció en Crist—inserció en la seva mort i en la seva resurrecció— com una realitat actual, realitat que arribarà a la seva perfecció i a la seva manifestació quan estiguem plenament configurats amb el Crist després de la mort. Hem sentit que Jesús parlava també d'un temps venidor: “Els qui mengen la meua carn viuran gràcies a mi..., i jo els ressuscitaré el darrer dia”. Mentrestant, en aquesta vida, tenim l'aliment que ens proporciona la immortalitat: ressuscitarem a causa de l'eucaristia que prenem. En aquest punt podem precisar encara quelcom més. En l'evan-

geli hem sentit que Jesús deia: “Així com (*kathós*) a mi m’ha enviat el Pare que viu, i jo visc gràcies al Pare, els qui em mengen a mi viuran gràcies a mi”. En altres casos Jesús repeteix aquestes comparacions o identificacions amb el Pare. Aquí ve a identificar la seva relació essencial amb el Pare amb la relació que ell té amb els qui creuen en ell. Si ell viu gràcies al Pare que viu, és a dir, que és la vida, i si hi ha una identitat de vida entre ell i el Pare, els qui mengen Jesucrist viuran gràcies a ell, que és la resurrecció i la vida, i això representa per a l’home la introducció a la mateixa vida essencial divina, introducció que després de la mort, acabada la història de la nostra llibertat, serà definitiva.

4. Tot el que hem considerat fins ara està en la línia del misteri de l’encarnació, perquè el Verb es va fer carn per morir pels homes, i morí per ressuscitar, i el pa de l’eucaristia és veritablement la seva carn, i el vi la seva sang. L’encarnació, però, és indissoluble. Això vol dir que la resurrecció de Jesucrist és total o, com diríem en el llenguatge a què estem avesats: ho és en cos i ànima. De la mateixa manera la nostra resurrecció serà una glorificació de l’home total: del cos que es desfà i de l’esperit que no és mortal, però que espera la glorificació de tot l’ésser humà.

La mort és palpable: no hi creiem, sinó que la toquem. En la nostra condició venidora, sí que hi creiem. Per la fe, com diu sant Pau (1 Tess. 4, 13), “no ignorem la situació dels qui s’han adormit, i no ens entristim com fan els altres que no tenen esperança”.

17-x-1991

LA MORT CONSIDERADA A LA LLUM DE LA FE

Curs acadèmic 1993-1994

Tampoc enguany podem inaugurar el nou curs acadèmic amb la missa votiva de l'Esperit Sant, ja que durant el curs passat la mort s'ha endut un dels nostres col·legues. En aquesta funció exequial recordem el difunt amb simpàtia i no solament amb una admiració pel seu saber, sinó també amb un especial agraïment per l'esforç que ell esmerçà pel bon funcionament de l'Acadèmia. L'encomanem a Déu, sabent que Déu retribueix els homes amb uns béns que no podem imaginar.

I ja que cal fer una homilia apropiada a aquesta missa, aprofitem les exèquies d'un amic per a fer unes reflexions que ens puguin ser útils. Podem reconsiderar que la mort és un terme vers el qual caminem inexorablement. No podem deixar de pensar-hi. Aquest pensament confereix a la nostra vida

un gran sentit de responsabilitat. Ens recorda les paraules pronunciades per Jesús segons l'Evangelí de Joan (9, 4): "Mentre és de dia he de fer les obres del qui m'ha enviat; ve la nit quan ningú no pot treballar". En altres paraules: la vida present és un temps limitat de prova en què Déu ens posa perquè poguem caminar meritòriament cap a ell. Per a alguns aquest camí haurà estat més difícil que per a altres. Però per molt costosa que hagi estat la cursa, els homes, en general, no solem considerar la mort com un deslliurament: estimem aquesta vida i ens hi aferrem malgrat tot, i això és natural. Però els qui tenim per guia i companya la fe cristiana caminem cap al terme del nostre temps amb una seguretat: la de creure que allò que ens serà pres, però que ens pertany, la vida, ens serà retornat. Però la vida, no la recuperarem de la mateixa manera que l'hauem perduda. Perquè dins el gran embolcall de la nostra vida natural es va desplegant, com dins una crisàlida, un misteri: el fet de viure i morir, des del baptisme, la vida i la mort de nostre Senyor Jesucrist. I si en el baptisme l'home ha estat fet partícip de la mort de Crist, la mort del cristià serà l'últim sagrament de la seva vida: serà la reproducció, en ell, d'una manera total i definitiva, de la mort de nostre Senyor Jesucrist en la creu i d'allò que aquesta mort representa.

De la recuperació de la nostra vida d'una manera perfecta i total els cristians en tenim unes garanties en la fe. La primera és la predicció i la promesa que ens en va fer el mateix Jesucrist. Quan Marta li digué: "Si haguessiu estat aquí, Llätzer, el meu germà, no s'hauria mort", Jesús li respongué: "Jo sóc la resurrecció i la vida; qui creu en mi, encara que mori, viurà; i tot aquell qui viu i creu en mi, no morirà eternament. Ho creus, això?" (Joan II, 21, 25-26).

La segona garantia és l'eucaristia. A les vores del llac de Genesaret Jesús digué: "Jo sóc el pa de la vida" (Joan 6, 48). Els jueus murmuraven, perquè Jesús també havia dit "Jo sóc el pa viu baixat del cel" (6, 51 s.). Jesús els digué: "Si no mengeu la carn del fill de l'home i no beveu la seva sang, no tindreu la vida en vosaltres. Qui menja la meua carn i beu la meua sang té vida eterna, i jo el ressuscitaré el darrer dia" (6, 53 s.)... "Així com jo visc pel Pare, també qui em menja a mi viu per a mi... Qui menja aquest pa viurà eternament" (6, 57 s.).

Crida l'atenció la insistència sobre això en el famós discurs del capítol sisè de l'Evangelí segons Joan, del qual, per ser breus, només he reproduït uns extractes.

Guiats per la fe, estimulats per l'esperança, amb aquest viàtic anem fent camí vers el Pare que ens atreu

(cf. Joan 6, 44). Bellament el nou Catecisme (1681) recorda que el sentit de la mort es fa palès a la llum del misteri pasqual de la mort i de la resurrecció de Jesucrist, en qui hi ha la nostra única esperança, perquè, com diu sant Pau (2 Cor. 5, 8), el cristià que mor en Jesucrist emigra del cos i se'n va a viure prop del Senyor.

Per acabar vull afegir només una consideració. La mort, mirada naturalment, és trista i tràgica; considerada a la llum de la fe, pels sants ha estat una cosa bella i fins serenament esperada. Pot donar-se que en el moment en què morirem ens domini l'angoixa, o potser fins i tot una desesperació, de la qual Déu no ens farà responsables; o pot donar-se que siguem inconscients en el moment més gran de la nostra vida: el nostre trànsit. Cal acceptar la mort ja ara. En els moments de serenitat espiritual diguem amb Jesucrist: *"Pare, en les vostres mans encomano el meu esperit"* (Lluc 23, 46).

Que el difunt que recordem, que en la seva plena possessió de Déu és més prop nostre que quan vivia en la terra, ajudi perquè la nostra disposició envers Déu sigui bona i sincera.

21-X-1993

LA MORT COM A TRANSFORMACIÓ
DE LA VIDA TEMPORAL

Curs acadèmic 1994-1995

Una altra vegada la missa que celebrem al començament del curs acadèmic ha de ser una missa de difunts. La celebrem en sufragi de la nostra col·lega i germana en la fe Francesca Vendrell, vídua de Josep Maria Millàs i Vallicrosa. Pel seu gran saber, especialment com a historiadora de les nostres terres a l'Edat Mitjana, la seva figura mereix la nostra admiració. No em pertoca, a mi, fer-ne l'elogi, ni és aquest el moment de fer-lo. Em permeto dir, això sí, que en les nostres reunions acadèmiques trobarem a faltar l'afabilitat i la gentilesa que la distingien. Que basti ara dir això, perquè he d'obeir la rúbrica –sàvia– del ritual de difunts que prescriu que en les homilies per als difunts quedi exclòs el gènere literari anomenat “elogi fúnebre” (Ritual de les exèquies, número 47). En aquestes misses el predicador intentarà, més aviat,

conduir els oients cap a una renovació de les actituds cristianes davant la realitat de la mort (núm. 46).

Amb la mort l'enigma de la condició humana arriba al seu punt culminant. Encara que l'home ja sigui mortal per naturalesa, la Revelació presenta la mort com "el salari del pecat", per usar l'expressió de sant Pau (Romans 6, 23): és el preu que paga l'home pel pecat introduït per ell en el món. Per als qui moren en la gràcia de Crist la mort és una participació en la del Senyor per poder tenir part així en la seva resurrecció. Tot i que l'home, de bon principi, tenia una naturalesa mortal, Déu l'havia destinat a no morir. El Llibre de la Saviesa (2, 23 s.) ho expressa així: "Déu creà l'home perquè fruís de la incorrupció i el féu imatge de la pròpia eternitat. Per enveja del diable, però, la mort entrà en el món, i la tasten aquells qui estan a la seva banda".

Com a redemptor del gènere humà, Jesús, el Fill de Déu, "tastà", sofrí la mort pròpia de la condició humana pecadora. La va assumir com un acte de sumissió total i lliure a l'obediència determinada pel Pare, i aquesta obediència de Jesús va transformar en benedicció la maledicció de la mort (Romans 5, 1921) (Catecisme de l'Església Catòlica, núms. 1005 ss.).

La novetat essencial de la mort cristiana es troba en el fet que el cristià està ja sacramentalment, des

del baptisme, mort en Crist per tal de viure una vida nova; la mort física, al final de la vida terrena, és la consumació d'aquest morir sacramental amb Crist i perfecciona la nostra incorporació a ell i a la seva acció redemptora. A més de les expressions corresponents de sant Pau que podríem citar per corroborar això que acabem de dir, permeteu-me de citar unes paraules, impressionants, de sant Ignasi d'Antioquia, que escrivia: "Per a mi és millor morir en Crist Jesús que regnar d'un extrem a l'altre de la terra. El cerco, a ell que ha mort per nosaltres; el desitjo, a ell que ha ressuscitat per nosaltres. La meua pertença s'acosta... Deixeu-me rebre la llum pura; quan hi arribi seré un home" (Carta als Romans 6, 1 s.). "Quan hi arribi seré un home". Per al bisbe d'Antioquia la persona humana no aconsegueix la seva perfecció, la plenitud, sinó després del trànsit d'aquesta vida a l'altra, on atenyem la glòria de Jesucrist, a la imatge del qual hem estat creats. Ell és l'home per excel·lència.

En el prefaci d'aquesta missa cantaré: "La mort, Senyor, no destrueix la vida dels qui creuen en vós, tan sols la transforma": "Tuis fidelibus, Domine, vita mutatur, non tollitur". És una frase de la que en podem resseguir la història. El seu primer testimoni no és litúrgic; la trobem per primera vegada en les Actes del martiri de sant Simforià d'Autun, escrites en

el segle cinquè. En elles llegim que, en el moment de la lluita suprema de Simforià, la seva mare li cridava: “Simforià, fill, fill meu, tingues present el Déu viu. Resisteix, fill. No hem de tenir por d’una mort que indubtablement duu a la vida. Eleva el teu cor, fill. Mira aquell que regna en el cel. Avui no et prenen la vida, sinó que te la transformen en quelcom de millor. Avui, fill, efectuant un canvi avantatjós per a tú, migraràs cap a la vida suprema”: “Nate, nate Symphoriane, in mente habe deum vivum. Resume constantiam, fili. Timere non possumus mortem, quae sine dubio perducit ad vitam. Sursum cor suspende, fili. Aspice illum qui regnat in caelis. Hodie tibi vita non tollitur, sed mutatur in melius. Hodie, nate, ad supernam vitam felici commutatione migrabis”.

Text emocionant. Augmenta allò que de patètic tenen aquestes paraules el fet que la mare del màrtir repeteix constantment el vocatiu “fill”: “fili, nate”. Aquesta mare recorda la dels set nois macabeus, la qual, durant els turments mortals que sofrien els seus fills, “sostenint amb ànim viril el seu esperit de dona, anava encoratjant cadascun d’ells en la llengua dels seus pares” i els cridava: “El creador del món, el qui prepara el naixament dels homes i és l’origen de totes les coses, us retornarà bondadosament l’alè i la

vida. Per amor de les seves lleis no us planyeu ara vosaltres mateixos" (2 Macabeus 7, 29-23).

Ambdues mares, la dels macabeus i la de Simforià, recorden també santa Felicitat, la qual corria entre els seus fills, igualment set, com els nois macabeus, i els exhortava a resistir fins a la mort en el martiri que sofrien.

El llenguatge d'aquestes dones no solament manifesta els sentiments d'unes veritables mares, sinó que són testimoniats d'una teologia profundament viscuda. Imitant la fe que expressaven procedirem ara a la celebració de l'eucaristia, que és el memorial de la mort del Senyor, és la proclamació de la seva resurrecció i és la manipulació de la nostra esperança d'una vida que mai ens serà presa, perquè Déu ens l'haurà retornada transformada, gloriosa, eterna.

13-x-1994

EL NOU ADAM I LA MORT

Curs acadèmic 1995-1996

Aquesta vegada he escollit com a perícopa evangèlica el passatge relatiu a la mort de Jesús nostre Senyor en la creu. No recordo haver-ho fet en cap altra missa de difunts anterior a aquesta. No ha estat sense dubtar que he escollit l'evangeli que he llegit. Hi ha paraules dels Evangelis que no em plau repetir fora dels moments que són els seus. Em refereixo a la narració de la institució de l'eucaristia i a la de quan Jesús va expirar. Pensem en la reverència que s'exigeix als fidels quan, en la missa, senten les paraules de la consagració. Recordem, per altra banda, com el Diumenge de Rams i el Divendres Sant, quan en la lectura o cant de la Passió arribem al moment de la mort de nostre Salvador, ens agenollem i, segons la rúbrica corresponent, fem una pausa, per tal d'adorar en silenci el moment més gran de la història, quan

el Verb de Déu, igual al Pare, “essent com era de condició divina, no es volgué guardar gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que es va fer no-res, prengué la condició d’esclau, i es féu semblant als homes, i tingut per un home qualsevol, s’abaixà i es féu obedient fins a la mort, i una mort de creu” (Filip. 2, 6-8). Déu ha mort per als homes. Déu ha mort com un home qualsevol. No ens ha de costar de veure que, a partir d’això, la mort dels homes adquireix un altre sentit.

Sota el vel del misteri de la mort (sempre ens resulta misteriosa, la mort) creiem que davant de Déu els homes ja no moren ells tots sols: moren amb Jesucrist, i la mort és un sagrament: el de la definitiva configuració de l’home mortal amb Déu immortal. Em sap greu no poder explicar millor, en una homilia que ha de ser breu, això que acabo de dir, però més greu em sap encara no saber-ho explicar millor, perquè si la mort natural ja va embolcallada de misteri, molt més la mort de Jesucrist, que és Déu. Però allò que no entenem, d’una manera o altra ho intuïm per les paraules de la revelació. Intuïm el caràcter sacramental de la mort cristiana.

Voldria fixar-me ara en un altre aspecte de la mort. He escollit com a perícopa evangèlica un fragment del capítol 23 de sant Lluc, perquè Lluc és un evan-

gelista que parla de la mort de Jesús d'una manera particularment expressiva. Els Sinòptics (Marc 15, 37; Mateu 27, 50; Lluc 23, 46) convenen en dir que Jesús, immediatament abans de morir, va fer un gran crit. L'evangelista teòleg, Joan, sense precisar com ho va proferir Jesús, posa en els llavis del Senyor aquesta última expressió: "Tot s'ha acomplert", o "tot ha estat dut a terme": τετέλεσται. Aquest verb, d'una manera sublim, presenta la mort de Jesús com un acte d'obediència. En el text de Joan llegim a continuació: "Llavors inclinà el cap i va lliurar l'esperit" (Joan 19, 30). Segons el piadós evangelista Lluc, el crit de Jesús va ser tota una frase, treta d'un salm (31, 6); diu que Jesús va cridar amb tota la força: "Pare, confio el meu esperit a les vostres mans" (Lluc 23, 46).

Per designar el lliurament de l'esperit, Marc (27, 50) i Lluc usen el verb ἐξέπνευσεν: ex-spirar; Mateu (27, 50) diu que Jesús deixà anar l'esperit (ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα), mentre que Joan (19, 30) emprà l'expressió "va lliurar (al Pare) l'esperit" (παρέδωκεν τὸ πνεῦμα). La versió oficial catalana dels textos litúrgics ha preferit "alè" a "esperit". Al començament del llibre del Gènesi llegim que Déu va crear l'home modelant-lo amb pols de la terra i li va infondre l'alè de vida (πνοὴ ζωῆς, llegim en la versió dels LXX) i l'home es convertí en un ésser viu" (Genesi 2, 7). En Jesucrist, el

nou Adam, torna a Déu l'alè de vida que de Déu va rebre. Rellegim les paraules de sant Pau: "El primer home, Adam, va ser un ésser terrenal, però el darrer Adam és esperit que dóna vida... El primer home fet de pols prové de la terra, però el segon home prové del cel... Així com som semblants a l'home fet de pols, també serem semblants a l'home que és del cel" (1 Cor. 15, 45-49).

Quan contemplem la mort i el misteri de la resurrecció, per què preguem? Estem reunits aquí no pròpiament per a homenatjar un col·lega nostre difunt [Miquel Tarradell i Mateu], el saber extraordinari del qual recordem amb admiració, la presència del qual resultava per a nosaltres una companyia agradable. Estem reunits per a pregar per ell. Aquests sufragis són profitosos per a nosaltres mateixos. Quan Déu va infondre l'alè de vida a l'home fet de fang i modelat en la forma del cos humà, no solament el convertí en un ésser viu, racional, lliure, capaç de voler i d'estimar, sinó que el va fer imatge i semblança seva (Gènesi 1, 26-27). Alguns Pares de l'Església veuen en la imatge la racionalitat de l'home; en la semblança, hi veuen la participació en la naturalesa divina. Sabem que quan Déu es manifestarà, "serem semblants a ell, perquè el veurem tal com és". Són paraules de l'apòstol sant Joan (1 Joan 3, 2). L'apòstol continua

dient: “I tothom qui té aquesta esperança en ell es torna pur, tal com Jesucrist és pur” (3, 3). La puresa de cor és la condició per veure Déu, segons el mateix Senyor. En la llista de les Benaurances (segons Mateu 5, 8), llegim: “Benaürats els purs de cor, perquè aquests veuran Déu”.

26-x-1995

L'ESPERIT DE L'HOME ÉS LA SEVA
SEMBLANÇA AMB DÉU

Curs acadèmic 1996-1997

Ha tornat a ser voluntat de Déu que la missa de la inauguració del curs acadèmic hagi de ser la de difunts. Dos col·legues nostres han mort durant el curs precedent: al començament morí Joan Ainaud de Lasarte, a l'acabament José María Valverde Pacheco. Com ja he fet notar en altres homilies, l'eucaristia celebrada en sufragi d'acadèmics difunts no és el moment de fer-ne l'elogi. El mateix ritual de difunts desaconsella al predicador aprofitar l'ocasió de l'homilia per a fer panegírics; l'homilia ha de ser per a proporcionar un bé espiritual als oients. És l'hora de pregar pels nostres germans en la fe i de reflexionar per a nosaltres mateixos. En usar l'expressió "germans en la fe", recordo que els dos acadèmics difunts ho eren de veritat, germans nostres en la fe. És cosa prou palesa, i això sí que és un bon elogi que en aquest

moment puc fer per a ells: el més gran. Però quedem-nos en el que ha de ser l'homilia: una ocasió per a reflexionar tots junts sobre la fi de la nostra temporalitat i sobre el nostre trobament amb Déu en l'eternitat.

A l'homilia de l'any passat vaig prendre com a tema la mort de Jesús en la creu, la seva espiració. Vaig intentar fer veure que Jesucrist, el nou Adam (I Cor. 15, 45), en dir: "Pare, a les vostres mans encomano el meu esperit" (Lluc 23, 46), retornava al Pare, incòlume, pur, l'alè de vida, l'esperit que el primer Adam va rebre del creador i que no va saber conservar en la seva integritat, en la santedat original. En aquesta homilia d'avui voldria precisar una mica més allò que va quedar dit sobre aquest tema. Podem prendre com a base de les nostres consideracions el versicle 23 del capítol cinquè de la primera carta als Tessalonissencs, allí on sant Pau diu: "Que Déu mateix, el Déu de la pau, us faci del tot sants i guardi irrepressibles el vostre esperit, la vostra ànima i el vostre cos per quan retorni nostre Senyor Jesucrist".

No estem obligats, en el nostre pensar filosòfic, a acceptar la tricotomia hellènica "esperit, ànima i cos", ni que aparegui en la Sagrada Escriptura. Pot ésser que sant Pau en faci ús perquè era una formulació corrent en l'ambient cultural en què visqué. Sem-

blantment la dicotomia “cos-ànima” és un concepte que entra en el nostre llenguatge cristià, sense, però, que, d'ordinari, hi donem una transcendència més enllà del sentiment comú. A més, quan parlem de l'ànima, no solem distingir entre ànima i esperit. Confonem habitualment els dos termes i els fem unívocs. En canvi, molts dels pensadors cristians antics sí que solien distingir-los bé. En general, en el pensament cristià hi ha, almenys implícita, una diferenciació, quan es parla de la mort de l'ànima, encara que aquesta sigui reconeguda com a immortal per la seva naturalesa. Si per mort entenem la separació de l'ànima del cos corruptible, l'ànima (el “jo”, per dir-ho d'una altra manera) subsisteix d'una forma i en un estat difícils d'entendre, en l'explicació dels quals ara no em puc entretenir. Voldria, en canvi, quedar-me uns moments en la consideració d'allò que volien dir els Pares de l'Església quan parlaven de la mort de l'ànima.

Les paraules del Gènesi (2,7) “El senyor Déu va modelar l'home amb pols de la terra, li va infondre l'alè de la vida, i l'home es va convertir en un ésser viu” són relacionades per alguns teòlegs antics, i també per altres, amb aquelles que digué el creador, segons el mateix llibre del Genesis: “Fem l'home a imatge nostra i a la nostra semblança” (1, 26). Hi ha, diuen,

una diferència entre imatge i semblança: l'una correspon a l'home en el seu estat natural; l'altra, a l'home en estat de gràcia, o sigui, fruït del do gratuït de participar sobrenaturalment de la naturalesa divina, de l'ésser de Déu tal com ell és. Així l'home, a més de rebre l'alè vital, l'ànima, i ser constituït en animal vivent, el senyor Déu el va dotar d'una especial presència divina. Els teòlegs que admeten la tricotomia cos-ànima-esperit solen entendre per "esperit" aquesta participació gratuïta de la naturalesa divina, que l'home no té pel fet de ser animal racional.

Aquesta presència de Déu en l'home, de Déu tal com és i no únicament com a creador, pot tenir una intensitat diferent en cada home. És una presència que en el Nou Testament rep molts noms, és designada amb diverses expressions. Sant Pau anomena el cristià temple de l'Esperit Sant (1 Cor. 3, 16-17) o temple del Déu viu (2 Cor. 6, 19), i adverteix, com hem sentit en la primera lectura, que el cristià, per un comportament indegut, pot anar sufocant aquest Esperit diví present en ell, fins arribar a extingir-lo: això seria la mort de l'ànima. L'ànima racional i lliure de l'home continuaria essent la imatge de Déu, però hauria perdut la seva semblança: seria morta.

Quan l'home (Adam) pecà, la mort entrà en el món, diu l'Escriptura (Gènesi 2, 17; 3, 19; 6, 23; Savie-

sa 1, 13; Romans 5, 12...). Per a l'home, mortal per la seva naturalesa, la mort esdevingué pel pecat imatge de la seva ruïna espiritual o de la ruïna de tot ell. Jesucrist, el nou Adam, morint i ressuscitant ha destruït aquest aspecte de la mort, ha destruït la mort (2 Timoteu 1, 10).

Una última reflexió: de què serveixen les pregàries per als difunts? Podem nosaltres merèixer per a ells? Ells ja no poden merèixer, havent-se acabat per a ells el temps de prova, la llum d'aquesta vida (cf. Joan 12, 35-36). I no obstant l'Església sempre ha pregat pels difunts. Ja que aquesta homilia ha estat ja prou llarga, deixem-ne l'explicació per una altra ocasió. Déu vulgui que aquesta ocasió sigui llunyana.

10-x-1996

TÉ SENTIT PREGAR PER ALS MORTS?

Curs acadèmic 1998-1999

Durant el curs passat Déu ha cridat a si diferents membres de l'Acadèmia, tant numeraris com corresponents. Seguint el nostre costum oferim per a ells el sant sacrifici al començament del nou curs. Fa anys que no podem fer, com en altre temps, durant anys seguits, el que ens fou permès: la celebració de la missa votiva de l'Esperit Sant, que oferíem quan no hi havia hagut cap defunció. Ara, en aquesta homilia, em veig obligat a tocar una altra vegada el tema de la mort o algun punt doctrinal que tingui relació amb ella. He pensat que aquesta vegada podia dedicar l'homilia a contestar, amb la brevetat imposada, la pregunta: quin sentit té això de pregar pels difunts? Hi ha una raó de fer-ho? El problema (si en volem dir problema) té una motivació teològica. El pensament religiós més popular i ja molt tradicional jus-

tifica la pregària pels difunts amb la doctrina sobre el purgatori. El nou *Catecisme de l'Església Catòlica* no ha abandonat la doctrina sobre el purgatori (num. 1031 i 1032). En parla com d'una justificació final, que té lloc després de la mort, apellant a Mateu (12, 31), on llegim que hi ha un pecat, la blasfèmia contra l'Esperit Sant, que no serà perdonada ni en aquesta vida (segle) *ni en la futura*. Cal reconèixer, no obstant, que l'exegesi d'aquest text no és fàcil; en tot cas, no pot produir cap dogma relatiu a l'existència d'un estat entremig entre la mort física i l'arribada a la vida de la benaurança eterna. De fet, hi ha teòlegs que creuen que el purgatori, o sigui, l'estadi "post mortem" (suposat) existent per a la justificació plena per als pecats que no mereixen la condemnaió eterna, té o pot tenir lloc en aquesta vida: en el sofriment ben suportat, en les proves ben superades.

Contra l'opinió, per altra banda, dels qui neguen els efectes possibles d'una pregària a favor dels difunts hi ha un altre text bíblic que, sens dubte, és interessant: és el que ens ha servit de lectura primera d'aquesta missa, lectura que no és més que un fragment curt de la segona part del capítol 12 del Llibre segon dels Macabeus. Aquesta segona part és massa extensa perquè la poguem llegir ara sencera. La resumiré.

En el vers 12 (ho hem sentit en la lectura primera) llegim: (Judes Macabeu) “va fer un sacrifici d’expiació pels morts, perquè fossin alliberats del pecat”. La narració bíblica explica que Judes, després de la batalla, en la que va ser derrotat Gòrgies, general de les tropes d’Antíoc V Eupàtor, enemic dels jueus, passat el repòs del dissabte, va anar amb els seus a recollir els cadàvers dels companys que havien quedat en el camp de batalla. En fer-ho va trobar que, amagats en els vestits, els morts tenien objectes idolàtrics. Això era pecat. Va ser això que induí Judes a fer sufragis pels difunts, demanant a Déu que esborrés totalment el pecat que havien comès. La narració bíblica considera aquestes pregàries com una iniciativa santa i piadosa, que suposa la fe en la resurrecció.

Aquesta pàgina del Llibre segon dels Macabeus ensenya a pregar pels difunts, però no ens dóna (ni pretén fer-ho) l’explicació de com poden tenir eficàcia les nostres pregàries, això és, els nostres mèrits, en aquells que ja no poden merèixer, ja que es troben en un estat d’immutabilitat absoluta. N.S. Jesucrist digué: “Per poc temps la llum és entre vosaltres; camineu mentre teniu la llum, perquè no us sorprenguin les tenebres” (Joan 9, 3-4). Això equival a dir: la llum, o sigui, la vida, té un terme, després del qual ja no hi ha lloc a merèixer. Així doncs, qui-

na utilitat té que preguem per a aquells que no poden ja merèixer i als qui tampoc poden aprofitar els nostres mèrits?

Germans nostres en la fe, de fora de la confessió catòlica, per aquesta raó han deixat de pregar pels difunts. Però això és contrari a la praxi tradicional de l'Església. Sant Agustí ja es va plantejar el problema i en proposà una solució en la seva obra *De cura pro mortuis gerenda*.

Diu que, certament, no pot haver-hi cap mutació en aquells que ja han obtingut la fixació pròpia de l'eternitat. L'eternitat no pot ésser compresa com la solen comprendre molts dels educats en la categoria aristotèlica del temps, com si es tractés d'un temps perenne, d'un sempre; no hi ha en ella un "això després d'això". L'eternitat és la plenitud del tot en un instant; és el "nunc stans", l'ara estable. Déu és aquesta plenitud; ell és l'eternitat. I des de la nostra temporalitat, com que no ens queda altra manera d'expressar-ho, diem que Déu "preveu" les pregàries que han estat i són fetes, o les que encara ho seran, per als morts. Els mèrits que els vius contraïem amb aquestes pregàries són acceptats per Déu, el qual els aplicà, quan encara eren vius, als que ara són morts, perquè aleshores podien merèixer per si i pels mèrits dels altres. Aquesta explicació de sant Agustí no

em sembla cap teologisme, perquè es fonamenta en la realitat que en Déu no hi ha un abans ni un després. L'escolàstica (sant Tomàs d'Aquino) treu d'aquesta doctrina la conclusió que podem pregar per als difunts. Això "és cosa bona", hem sentit que ens deia l'Escliptura (en la primera lectura de la missa), però, és clar, sempre és més urgent, diu sant Tomàs, pregar per als vius, per als qui lluitem i ens trobem encara en la possibilitat de merèixer.

Avui preguem especialment per als acadèmics que han mort durant el curs passat: els numeraris Felip Mateu i Llopis i Francisco Marsá i Gómez; i els corresponents Gabriel Alomar i Esteve, Emilio Alarcos Llorach i Arcadi Garcia i Sanz. Pregant per a ells manifestem davant de Déu l'estimació que ens han merescut aquests col·legues nostres, i exercim envers ells un acte de caritat, i la caritat, com diu sant Pau (1 Cor. 13, 8), "no passarà mai", és eterna.

8-x-1998

SIS REFLEXIONS SOBRE LA MORT

Curs acadèmic 1999-2000

Com en els últims anys, ens toca inaugurar el curs acadèmic una altra vegada amb la missa de difunts, no amb la votiva de l'Esperit Sant. Ja al final d'aquesta funció sagrada invocarem l'Esperit; primer preguem, com és costum, per l'acadèmic que ha mort durant el curs passat. Va ser poc després d'haver-se inaugurat aquest curs que va finir l'acadèmic numerari de més edat de la nostra entitat. Monsenyor Joan Tusquets i Terrats tenia 97 anys quan va morir. Feia alguns anys que s'havia excusat per escrit de no poder assistir més als actes de l'Acadèmia a causa de la seva edat propecta. El recordem ara com un dels acadèmics més constants en assistir als nostres actes. En les sessions solemnes de l'Acadèmia, en la seva figura, prima i alta, d'una estatura no encorvada pels anys, vestida amb la vestidura talar que semblava que aug-

mentés la seva alçària, el vermell de la seva faixa de prelat domèstic de Sa Santetat donava un toc que feia bonic. Va ser qui em va precedir en aquesta agradosa comesa de celebrar l'eucaristia al començ del curs acadèmic. Per això el recordo ara d'una manera particular i li agraeixo la seva actitud, sempre afable.

No he de fer ara l'elogi de la seva personalitat com a recercador en al camp científic. Una rúbrica del ritual de difunts m'invita a aprofitar l'ocasió per a reflexionar més aviat sobre la realitat ineludible de la mort. Faré doncs unes reflexions, que repartiré en sis punts, que seran breus.

1. Per a l'home la mort és la suprema humiliació. La mort seria la degradació total de l'home si Jesucrist, home i també Déu, no hagués passat per la mort. Va morir dolorosament, va morir vergonyosament. Des del moment en què va inclinar el cap i va lliurar el seu esperit, la mort segueix essent tràgica i trista, però ja no és una humiliació per a l'home.

2. Des d'aleshores la mort, encara que sigui un final trist i repellent a la natura humana, és la plena configuració amb Crist. D'una forma sacramental ja hem mort amb Crist. Dues vegades sant Pau, referint-se al sagrament del baptisme, ens ho recorda. En la Carta als Romans (6, 4) diu: "Pel baptisme hem mort i hem estat sepultats amb Ell" (Crist), i en la Carta als

Colossencs llegim: "Pel baptisme heu estat sepultats amb Crist" (2, 12). En el context d'ambdós casos sant Pau fa referència explícita a la resurrecció del Senyor, de la qual participem ja igualment pel sagrament del baptisme. Es tracta d'una realitat sacramental que es manifestarà al seu moment d'una manera tangible i visible. Mentre dura la vida mortal portem amagada en nosaltres aquesta realitat, sabent que la nostra mort física serà la plena configuració amb el Crist, mort per a nosaltres. Per això no dubto en anomenar "sagrament" la nostra mort, ja que la contemplo com un complement del baptisme.

3. Aquestes coses no són fàcils de comprendre, però si d'admetre, vista la precisió amb què són expressades en la Revelació. Justament perquè es tracta d'un misteri, ho creiem en la fe. I aquí creure no vol dir admetre com a hipotètic allò que ens és revelat, sinó viure-ho i posseir-ho tal com la gràcia de Déu, per la fe, ens concedeix de fer. Jo visc en la certesa de la meua fe i en l'esperança que arribarà el moment d'una manifestació gloriosa.

4. Serà després de la mort, després que hagi passat jo definitivament per la porta que és Jesucrist. "Jo sóc la porta", va dir, "qui centri per mi se salvarà" (Joan 10, 9). El que hi ha, un cop passada la porta, és, per a la nostra temporalitat actual, quelcom d'inimagina-

ble, quelcom d'indescriptible, perquè "cap ull no ha vist, ni orella ha sentit, ni cap cor humà ha imaginat el que Déu té preparat per als qui l'estimen" (1 Cor. 2,9) i perquè ara la nostra naturalesa no està encara capacitada per comprendre el que és transcendent, el que és etern. Ho acceptem perquè nostre Senyor Jesucrist ens ho ha promès. Ens ha estat promesa la visió de Déu "tal com és" (1 Joan 3, 2), una visió "cara a cara" (1 Cor. 13, 12), però ha estat impossible per als apòstols descriure com serà, en què consistirà.

5. Encara que aquestes coses no poguem explicar-les, ens toca anunciar-les. Passant a coses potser més fàcils, faré dues observacions que són importants. La primera és que ser cristià no consisteix únicament en estimar Déu i el proïsme. Certament, això és primordial, és el primer manament. Mes ser cristià (parlo de *ser*) consisteix en participar de la naturalesa divina (2 Pere 1, 4). Aquesta participació (la divinització, que deien els Pares de l'Església: θεοποίηω, "gratia habitualis" en el llenguatge de la teologia escolàstica) transforma el nostre ésser i és el que ens farà gloriosos en la resurrecció.

6. Una de les meravelloses definicions del Concili Tridentí diu que mentre fem el camí d'aquesta vida no podem estar segurs de posseir la gràcia de la qual acabo de parlar. Caminem amb humilitat i amb

confiança. No sabem com serà el moment final del camí de cadascú. La naturalesa sol ser beninga en el moment del trànsit. Però també és possible que morim desesperats. Déu, és clar, no ens ho tindrà en compte. Sigui com sigui aprofitem els moments de serenor, ja ara, per anar dient: “Pare, en les vostres mans encomano el meu esperit” (Lluc 23, 46).

14-x-1999

ELS FRUITS DE L'ESPERIT SANT

Curs acadèmic 2000-2001

Gràcies a Déu, enguany podem tornar a celebrar la missa de l'Esperit Sant. L'última vegada que ens fou possible fer-ho, per a l'homilia vaig prendre com a tema els dons de l'Esperit Sant segons una enumeració que en fa sant Pau (I Cor. 12, 1-11). Aquesta vegada dedicarem la nostra atenció a una altra llista que ofereix l'apòstol a Gàlates (5, 22-23): la dels fruits de l'Esperit. Al lloc citat, aquesta llista va precedida d'una altra: la de les "obres de la carn". Cal que ho tinguem present, perquè quan sant Pau parla dels fruits de l'Esperit ho fa, aquí, per contraposar-los a les obres de la carn.

Tenim, en primer lloc, una contraposició general que fa que ens preguntem: per què sant Pau, quan parla de la carn, parla d'obres, mentre que quan parla de l'Esperit, parla de fruits? La resposta no és difícil,

perquè els vicis que l'apòstol enumera són realment, i només, obres d'allò dèbil que hi ha en l'home i que sant Pau denomina "carn". Són els actes pertanyents a la lascívia, a la fornicació (πορνεία), la impuresa (ἀκαθαρσία) i el llibertinatge (ἀσελγεία), i després els que pertanyen a la idolatria (εἰδωλολατρία) i a la màgia (φαρμακεία), dos conceptes que van molt units dins la mentalitat de l'època i que en el text que considerem expressen allò que té relació amb el culte pagà. Hi ha encara altres obres de la carn: les que provenen de les males relacions amb els altres: les enemistats (ἔχθραι), les discòrdies (ἔρις) i la gelosia (ζήλος) i allò que atempta a la dignitat humana: les embriagueses i les orgies (avui podríem parlar de les drogues). Sant Pau no enumera totes les obres de la carn; acaba la seva llista dient "i altres coses semblants" (5, 19-21). A aquestes obres de la carn, com he dit, l'apòstol oposa els fruits de l'Esperit.

Aquí sorgeix una segona pregunta: si, en el nostre text, llegim "carn" en minúscula, no hauríem d'escriure també "esperit" en minúscula? En altres paraules: potser fóra just que per l'esperit que ve oposat a carn entenguéssim l'esperit de l'home.

Però sant Pau presenta el principi sobrenatural d'operació en el cristià com el mateix pneuma diví, l'Esperit Sant. Sense l'acció divina del Crist ressus-

citat que obra per l'Esperit, els actes bons del cristià serien accions humanes només, a les quals mancaria el mèrit sobrenatural. Per això sant Pau parla de les obres de la carn; quan, en canvi, es refereix a la virtut parla dels fruits de l'Esperit, perquè es tracta d'un do rebut: l'home obra mogut per l'Esperit Sant; és l'Esperit Sant qui actua en l'home. I ja que les operacions de Déu "ad extra" són comunes, això que dic equival a les paraules de Jesús, de quan el Mestre va fer recurs al símil del cep i les sarments (Joan 15, 1-6) i va dir: "Qui resta en mi i jo en ell, aquest dóna molt de fruit, perquè sense mi no podeu fer res" (verset 5). És a dir, sense mi les vostres obres serien merament humanes, sense un valor diví, "res" des del punt de vista sobrenatural.

En aquest lloc de Joan llegim "fruit", en singular. També apareix el singular en la pàgina de sant Pau que estem comentant: ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος. Si ens permetem parlar de fruits, en plural, ho fem pensant en la llista dels aspectes particulars d'aquest fruit. Considerem breument cada un d'aquestes aspectes enumerats per l'apòstol.

Ἀγάπη. No ens ha de sorprendre que la caritat, l'amor que fa que un es doni a si mateix, ocupi el primer lloc en la llista. L'agape és el principi de tota bona acció. En el mateix capítol 5 de Gàlates (verset

14) diu sant Pau que “per la caritat ens hem de fer servents els uns dels altres, perquè tota la Llei està continguda plenament en un sol precepte, en allò de: estimaràs el teu proïsme com a tu mateix”. Si la caritat és considerada aquí com a fruit de l’Esperit, és que és un do de dalt: Déu mateix és la caritat (1 Joan 4, 8) i, usant les paraules del mateix sant Pau (Romans 5, 5), “la caritat de Déu ha estat vessada en els nostres cors per l’Esperit Sant que ens ha estat donat”. Comprenem així que la caritat sigui considerada com un fruit de l’Esperit Sant o com l’Esperit mateix com a do.

Joia: χαρά. “L’alegria del Senyor és la nostra fortalesa” (llegim a 2 Esdras 8, 10). L’alegria és el sentiment que caracteritza la bona relació del poble escollit amb Jahvè. La caritat porta en ella mateixa l’alegria. Res no seria l’amor sense la joia, perquè “Déu estima aquell qui dóna amb alegria” (2 Corintis 9, 7).

Pau: εἰρήνη. La pau és la reconciliació de si mateix amb la pròpia consciència. És també reconciliació amb Déu i amb els homes, perquè ambdues són inseparables. És la reconciliació obtinguda per Jesucrist, “després de pacificar amb la sang de la seva creu, per mitjà d’ell, tant les coses de la terra com les del cel” (Colossenes 1, 20). És la salutació del Crist gloriós des de l’àmbit del pneuma: “La pau si-

gui amb vosaltres... Rebeu l'Esperit Sant" (Joan 20, 19.21.22).

Paciència: μακροθυμία. Jahvé, compassiu i benigne, pacient i molt misericordiós (cf. Salms 7, 12; 102, 8; 144, 8; 110, 4; Isaïes 85, 15, etc.), mostrà la seva paciència en la passió de Jesús. Per això el cristià, que vol reproduir la semblança de Crist, és mostrarà pacient (1 Tessalonissencs 5, 14; 1 Pere 2, 20, etc.), perquè "la caritat és pacient, és benigna" (1 Corintis 13, 4).

Benignitat: χρηστότης i bondat ἀγαθωσύνη. Aca-bo de dir que la benignitat és una qualitat de la caritat. La bonesa de Déu se'ns ha manifestat en Jesucrist: "en ell hi ha la immensa riquesa de la seva gràcia per la bonesa (ἐν χρηστότητι) envers nosaltres" (Efesis 2, 7). En la Carta a Titus llegim: "Ha aparegut la benignitat (χρηστότης) i la humanitat (φιλάνθρωπία) de Déu, el nostre salvador, no pas a causa de les obres de justícia que nosaltres haguéssim fet, sinó per la seva misericòrdia ens va salvar per mitjà del bany de regeneració i de renovellament per l'Esperit Sant, que ell vessà abundantment en nosaltres per Jesucrist, salvador nostre" (Titus 3, 4-5). És allò que voldríem tenir tots perquè de cada un de nosaltres poguéssin dir: és un home bo.

Fe: πίστις. Podríem traduir-ho, també, per "confiança", concepte que va unit amb el de caritat.

“La caritat tot ho creu”, diu sant Pau (1 Corintis 13,17). En català podem dir també: “la caritat no és malfiada”, expressió, aquesta última, que té igualment relació amb la fe en el sentit en què ara l’entendem.

Πραῦτης, que podem traduir per mansuetud o “dolcesa”; la Vulgata diu “modestia”. És l’actitud del qui accepta humilment la pròpia condició. A Mateu 11, 29 diu Jesús: “Preneu sobre vostre el meu jou, i apreneu de mi, que sóc mans (πραῦς) i humil de cor, i trobareu repòs per a les vostres ànimes”.

Sant Pau (1 Corintis 4, 21), juxtaposa ἀγάπη a πραῦτης: “Què preferiu: que jo vingui a vosaltres amb el bastó, o amb caritat i amb esperit de mansuetud?”.

Finalment tenim ἐγκράτεια, que vol dir “continència” en el que es refereix al sexe i a la prohibició de disbauxes possibles en qualsevol ordre. En el món cristià antic, especialment en el camp ascètic, ἐγκράτεια, presa en el seu sentit més absolut, obtingué un significat important. En la llista dels fruits de l’Esperit segons sant Pau ἐγκράτεια és el concepte oposat als desordres sexuals expressats en la llista de vicis que precedeix.

Ja m’he allargat prou. Per acabar podem fixar-nos en la connexió que existeix entre tots els fruits de l’Esperit Sant. Tots procedeixen de la caritat, tots

són manifestacions de l'ἀγάπη. L'alegria, la pau, la paciència, la benignitat, la bonesa, la confiança, la dolcesesa, la temperança són aspectes de la caritat. Hi ha també la unitat de procedència de tots aquests fruits. Sant Pau ho expressa així: “Hi ha diversitat de dons, però l'Esperit és el mateix; hi ha diversitat de serveis de dons, però l'Esperit és el mateix; hi ha diversitat de serveis, però el Senyor és el mateix; hi ha diversitat de fets, però Déu és el mateix que ho obra tot en tots... Tot és fet per obra de l'únic i mateix Esperit, que distribueix a cadascú els seus dons tal com ell vol” (1 Corintis 12, 4-6 i 11).

19-x-2000

ADDENDA

No totes les homilies de les misses de difunts esmenten els noms dels acadèmics finats, en sufragi dels quals foren celebrades les eucaristies corresponents. S'explica pel que diu l'autor en la introducció i en les mateixes homilies. Heus ací la llista de tots els acadèmics en qüestió, segons les dates de les homilies:

- 17 d'octubre del 1991: Miquel Coll i Alentorn
- 21 d'octubre del 1993: Josep Alsina i Clota
- 13 d'octubre del 1994: Francesca Vendrell i Gallostra
- 26 d'octubre del 1996: Joan Ainaud de Lasarte i José María Valverde Pacheco
- 8 d'octubre del 1998: Felip Mateu i Llopis i Francisco Marsá Gómez, i els acadèmics corresponents Gabriel Alomar, Emilio Alarcos Llorach i Arcadi García i Sanz
- 14 d'octubre del 1999: Joan Tusquets i Terrats.

Aquest volum número 5 de la col·lecció
Series Minor de la Reial Acadèmia
de Bones Lletres, ha estat imprès
el mes d'abril de l'any 2001
dins dels actes commemoratius
del tercer centenari de la fundació
de l'Acadèmia
dels Desconfiats.

SERIES MAIOR

- BASTARDAS i RUFAT, Maria Reina, *La formació dels col·lectius botànics en la topontmia catalana*, 1994, 337 pàgs.
- RQUIER, Alexandra de, *Teodulfo de Orleans y la epístola poética en la literatura carolingia*, 1994, 285 pàgs.
- DARDER LISSÓN, Marta, *De nominibus equorum circensium. Pars occidentis*, 1996, 402 pàgs, XVI làms.
- RIPOLL LÓPEZ, Gisela, *Toréutica de la Bética (siglos VI y VII D. C.)*, 1998, 397 pàgs., 51 figs., XLIII làms.
- RIPOLL, G. i GURT, J. M. (eds.), *Sedes regiae (ann. 400-800)*, 2000, 620 pàgs., 119 figs.
- DURAN, Martí i DURAN, Eulàlia (curadors), *Joan Baptista Anyés, Obra profana. Apologies, València 1545*, 2001, 448 pàgs., 3 figs.
- ROQUÉ, Lluís i VERNET, Joan (curadors), *El Corán traducido por un morisco anónimo en el año 1605*. En curs d'edició.

•

Boletín, Memorias, Discursos i altres publicacions disponibles en catàleg.

•

SERIES MINOR

- RUIZ DOMÈNEC, José Enrique, *La herencia mediterránea de la cultura europea*, 1997, 43 pàgs. (exhaurit).
- MARAGALL i NOBLE, Jordi, *Record de Josep Pijoan*, 1997, 40 pàgs.
- RUIZ DOMÈNEC, José Enrique, *Cruzando los Pirineos en la Edad Media*, 1999, 62 pàgs.
- FERNÁNDEZ DÍAZ, Jorge, *La Universitat, un rept de futur*, 2000, 45 pàgs.
- Bibliografia de Guillem Díaz-Plaja*. En curs d'edició.

